

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2011
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ**

Α1. Γιατί κανείς βέβαια δεν τιμωρεί αυτούς που αδικούν έχοντας το νου του σ' αυτό και εξαιτίας αυτού, δηλαδή ότι κάποιος αδίκησε, εκτός αν κάποιος εκδικείται ασυλλόγιστα, όπως ακριβώς ένα θηρίο · όποιος όμως επιχειρεί να τιμωρεί με σύνεση, δεν τιμωρεί για το αδίκημα που έχει διαπραχθεί στο παρελθόν – γιατί δεν θα μπορούσε κανείς – γιατί δεν θα μπορούσε κανείς αυτό που πραγματικά έγινε, (να το κάνει) να μην έχει γίνει, αλλά για να αποτρέψει το αδίκημα στο μέλλον, για να μην αδικήσει ξανά ούτε αυτός ο ίδιος, ούτε κάποιος άλλος, που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε. Και επειδή αυτός είναι ο τρόπος σκέψης του, σκέφτεται ότι η αρετή μπορεί να διδαχθεί· τιμωρεί λοιπόν για να αποτρέψει επανάληψη της αδικίας. Αυτή λοιπόν τη γνώμη έχουν όλοι όσοι ακριβώς επιβάλλουν τιμωρίες στην ιδιωτική και δημόσια ζωή. τιμωρούν συνεπώς για εκδίκηση και σωφρονισμό και οι άλλοι άνθρωποι και ιδιαίτερα οι Αθηναίοι, οι συμπολίτες σου, όσους τυχόν νομίζουν ότι αδικούν · επομένως σύμφωνα με τις σκέψεις αυτές και οι Αθηναίοι είναι από εκείνους που πιστεύουν ότι η αρετή μπορεί να αποκτηθεί και να διδαχθεί.

Β1. Ο Πρωταγόρας στην προσπάθειά του να πείσει το Σωκράτη ότι η αρετή διδάσκεται αναφέρει ένα νέο επιχείρημα σχετικό με το σκοπό επιβολής των ποινών. Λέει ότι όποιος επιβάλλει ποινή, δεν το κάνει με σκοπό να εκδικηθεί αυτόν που διέπραξε το αδίκημα, διότι αυτό γίνεται μόνο από ανθρώπους που συμπεριφέρονται σαν τα άγρια ζώα (οὐδείς γάρ κολάζει ... τιμωρείται). Άλλωστε η ποινή δεν μπορεί να έχει επανορθωτικό χαρακτήρα να αλλάξει κάτι συντελεσμένο (οὐ γάρ ... θεῖη), να συνδεθεί με το παρελθόν. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κείμενο γίνεται χρήση των ρημάτων κολάζω και τιμωροῦμαι. Κατά τον Αριστοτέλη το πρώτο αποβλέπει στην τιμωρία του αδικήσαντος, ενώ το δεύτερο στην ικανοποίηση του αδικηθέντος.

Αφού, λοιπόν, ο Πρωταγόρας αποσαφήνισε με ποιο σκοπό δεν επιβάλλεται η ποινή, αναφέρεται στο σκοπό της έλλογης τιμωρίας, που δεν είναι άλλος από το σωφρονισμό του αδικήσαντος και τον παραδειγματισμό των άλλων. Δηλαδή με την τιμωρία και ο δράστης διορθώνεται, ώστε να μην επαναλάβει την ίδια επιλήψιμη πράξη και οι άλλοι αποτρέπονται από ένα παρόμοιο αδίκημα, αφού θα συνειδητοποιήσουν ότι κάτι τέτοιο επισύρει ποινές. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι η επιβολή ποινής έχει στόχο το μέλλον, να μην ξαναγίνει παρόμοιο αδίκημα ούτε από τον δράστη, ούτε από κάποιον άλλο (ὁ δέ μετὰ λόγου ... κολασθέντα).

Αφού, λοιπόν, ο Πρωταγόρας θεωρεί την ποινή ως μέσον για να αποφευχθεί η επανάληψη άδικων και παράνομων πράξεων, γιατί από τη μια θα συνετιστεί ο ένοχος και από την άλλη θα παραδειγματιστούν οι υπόλοιποι, συμπεραίνει ότι αφού οι άνθρωποι επιβάλλουν ποινές φαίνεται ότι πιστεύουν πως η αρετή μπορεί να διδαχθεί.

Β2. Ο Πρωταγόρας με τη φράση «ὥσπερ τιμωρείται» απορρίπτει τον εκδικητικό χαρακτήρα της ποινής. Λέει ότι τα θηρία και οι άνθρωποι που λειτουργούν ως θηρία – βίαια, ενστικτωδώς, καθοδηγούμενοι από πάθη και όχι από το λόγο και τη σύνεση –

βλέπουν την τιμωρία ως αντεκδίκηση, με σκοπό την προσωπική ικανοποίηση. Σε μια τέτοια στάση είναι έκδηλη η απουσία του λόγου που έχει διττή σημασία, αφού σημαίνει έναρθρο λόγο, ομιλία αλλά και διάνοια. Ο λόγος μας διαφοροποιεί από τα θηρία, μας δίνει τη δυνατότητα να διακρίνουμε το καλό από το κακό, το δίκαιο από το άδικο, άρα να συνυπάρξουμε αρμονικά, να συγκροτήσουμε, επομένως, κοινωνίες, που θα λειτουργούν εύρυθμα χάρη στο λόγο και τη σύνεση.

Και σε αυτές τις κοινωνίες για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των οποίων απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο λόγος, η ποινή έχει παιδαγωγικό χαρακτήρα. Δηλαδή ο σκοπός της έλλογης τιμωρίας δεν μπορεί παρά να είναι σωφρονιστικός και παραδειγματικός.

Άρα αφού η επιβολή ποινών με σκοπό την εκδίκηση ταιριάζει στα άλογα η ποινή με σωφρονιστικό χαρακτήρα είναι η μόνη που ταιριάζει σε έλλογα όντα, και μόνο με αυτή μπορούν να λειτουργήσουν οι κοινωνίες των πολιτισμένων ανθρώπων.

B3. Στο αρχαίο κείμενο ο Πρωταγόρας υποστηρίζει ότι η ποινή έχει χαρακτήρα αποτρεπτικό και σωφρονιστικό απορρίπτοντας ως κίνητρο της ποινής την ανταπόδοση και την εκδίκηση, παραμερίζοντας έτσι τον κατασταλτικό της χαρακτήρα. Στόχος είναι η διόρθωση και ο σωφρονισμός αυτού που διέπραξε το αδίκημα καθώς και ο παραδειγματισμός και η αποθάρρυνση εκείνων που βλέπουν το δράστη να τιμωρείται.

Στο μεταφρασμένο κείμενο σκοπός της πόλης και πάλι είναι η κατάκτηση της αρετής. Οι νόμοι της πολιτείας υποδεικνύουν το χρέος των πολιτών στην ευπράξια, με διδασκαλία του νόμου, αναγκασμό υπακοής στο νόμο, διαρκή καθοδήγηση, ποινές. Η πολιτεία, λοιπόν, οριοθετεί τη συμπεριφορά των νέων αφού πρώτα θεσμοθετήσει νόμους παλαιών κι έμπειρων νομοθετών. Στόχος της είναι η δημιουργία του ιδανικού πολίτη, ο οποίος ξέρει να διοικεί σωστά αλλά ταυτόχρονα να πειθαρχεί στους νόμους και τις διαταγές των ανωτέρων του. Γι αυτό και θεσπίζει τιμωρίες (εὐθύναι) και τις επιβάλλει σε όσους παρανομούν προκειμένου να τους συνετίσει αλλά και να διασφαλίσει την εύρυθμη και ομαλή λειτουργία της.

Εὐθύναι ονομαζόταν η λογοδοσία που ήταν υποχρεωμένος να κάνει σε ειδικούς ελεγκτές κάθε δημόσιος λειτουργός για τα πεπραγμένα του, όταν τελείωνε ο χρόνος της εξουσίας του. Η λέξη εὐθύναι σήμαινε και την ποινή που επιβαλλόταν στον απερχόμενο άρχοντα, αν κρινόταν ένοχος.

Επομένως και από τα δυο χωρία κατάδηλα προκύπτει ο παιδαγωγικός ρόλος της πόλης – κράτους.

B4. Σχολικό βιβλίο σελίδα 50 «Στο μέρος ... του αντιπάλου του.»

B5. υποθήκη : θείη
 βιαιοπραγία : πραχθέν
 ιδέα : ιδών
 εκτρέπομαι : αποτροπής
 μισαλλοδοξία : δόξαν
 οίηση : οίωνται
 επιεικής : εικότως
 υποδοχή : αποδέχονται
 τμήμα : σκυτοτόμου
 άφαντος : φαίνεται

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Αφού έπεσαν οι Αθηναίοι σε τέτοια συμφορά, ταλαιπωρούνταν, διότι και μέσα στην πόλη πέθαιναν άνθρωποι και έξω τα κτήματα καταστρέφονταν.

Μέσα στη δυστυχία τους όπως ήταν φυσικό, θυμήθηκαν και αυτόν εδώ το στίχο «Θα έρθει Δωρικός πόλεμος και αρρώστια μαζί με αυτόν», καθώς έλεγαν οι γεροντότεροι ότι στο παρελθόν ψαλλόταν. Υπήρξε, λοιπόν, φιλονικία στους ανθρώπους ότι στο στίχο δεν αναφερόταν από τους παλαιούς η λέξη αρρώστια, αλλά η πείνα. Επικράτησε, όμως, στην περίπτωση αυτή, όπως ήταν φυσικό, ότι είχε ειπωθεί η λέξη αρρώστια, διότι οι άνθρωποι θυμούνταν ανάλογα με τα παθήματά του. Νομίζω, βέβαια, αν κάποτε ξεσπάσει άλλος Δωρικός πόλεμος μετά από αυτόν και συμβεί να προκληθεί πείνα έτσι θα το ψάλλουν, όπως θα ταιριάζει στην περίπτωση.

Γ2. περιπεσόντες : περιπεπτωκότες
δηομένης : δηοῖ
κακῶ : κακίοσι – χείροσι
ἀνεμνήσθησαν : ἀναμνησθεῖν
τοῦδε : οἷδε
φάσκοντες : φάσκουσι
πάλαι : παλαιάτα
ἔρις : ἔριν
ἔπασχον : πείσῃ
ξυμβῇ : ξύμβηθι

Γ3.α.

ἔνδον : επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου στο θνησκόντων.
θνησκόντων : γενική απόλυτη αιτιολογική μετοχή με υποκείμενό της το ουσιαστικό ἄνθρώπων.
τοῦ ἔπους : αντικείμενο στο ρήμα ἀνεμνήσθησαν.
ὑπό τῶν παλαιῶν : εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου από το απαρέμφατο ὀνομάσθαι.
τοῦδε : γενική συγκριτική από το επίθετο ὕστερος
γενέσθαι : τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο ρήμα ξυμβῇ

Γ3.β.

α) οὗτος εἶπεν τοιούτῳ πάθει τοὺς Ἀθηναίους περιπεσόντας πιέζεσθαι.

β) οὗτος εἶπεν ὅτι τοιούτῳ πάθει τοὺς Ἀθηναίους περιπεσόντας ἐπιέζοντο